

**Een archeologisch bureau-onderzoek en  
inventariserend veldonderzoek door  
middel van boringen op een  
inbreidingslocatie ten noorden van de  
Dorpsstraat te Luyksgestel, gemeente  
Bergeijk (N.-Br.)**

W.J.F. Thijs & A.J. Wullink

ARC-Rapporten 2008-42

Geldermalsen  
1 september 2008  
ISSN 1574-6887



## Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op een inbreidingslocatie ten noorden van de Dorpsstraat te Luyksgestel, gemeente Bergeijk (N.-Br.)

ARC-Rapporten 2008-42  
ARC-Projectcode 2008/081

Opdrachtgever  
BRO Boxtel  
Bevoegd gezag  
Gemeente Bergeijk  
Beheer en plaats van documentatie  
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek  
27811  
ARCHIS nummer booronderzoek  
27812

Tekst  
W.J.F. Thijs & A.J. Wullink  
Afbeeldingen  
W.J.F. Thijs  
Redactie  
N. van Malssen

Status  
definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes



Uitgegeven door  
ARC bv  
Postbus 66  
4190 CB Geldermalsen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 1 september 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op [www.arcbv.nl](http://www.arcbv.nl)

# 1 Inleiding

## 1.1 Aanleiding tot het onderzoek

BRO Boxtel heeft aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht verleend voor het uitvoeren van een archeologisch bureau-onderzoek en een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen op een inbreidingslocatie ten noorden van de dorpsstraat te Luyksgestel. Aanleiding tot het onderzoek is de bouw van 28 woningen op de onderzoekslocatie. Het plangebied met stedenbouwkundig ontwerp is weergegeven in bijlage 8. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg is voorafgaand aan de bodemversturende werkzaamheden een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Het veldwerk is op 26 maart 2008 uitgevoerd door ir. W.J.F. Thijs en ing. M.C. Botermans. Het bureau-onderzoek voorafgaand hieraan is eveneens uitgevoerd door W.J.F. Thijs. De projectleiding was in handen van drs. A.J. Wullink. Het bureau-onderzoek en het inventariserend veldonderzoek zijn uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.

## 1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De locatie ligt ingeklemd tussen de Dorpsstraat, de Kievit en Prins van Luikstraat en bestaat uit de achtertuinen van de huizen aan deze straten. Het merendeel van de locatie is in gebruik als paarden- en schapenweide. Ook worden er op een klein deel kerstbomen gekweekt. Tussen de Kievit en de Dorpsstraat loopt dwars over de locatie een voetpad. Op de locatie is geen reliëf waar te nemen. Het grootste deel van de achtertuinen is omheind met hekken. De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 10.000 m<sup>2</sup>. De ligging van de locatie is weergegeven in afbeelding 1.

## 1.3 Objectgegevens

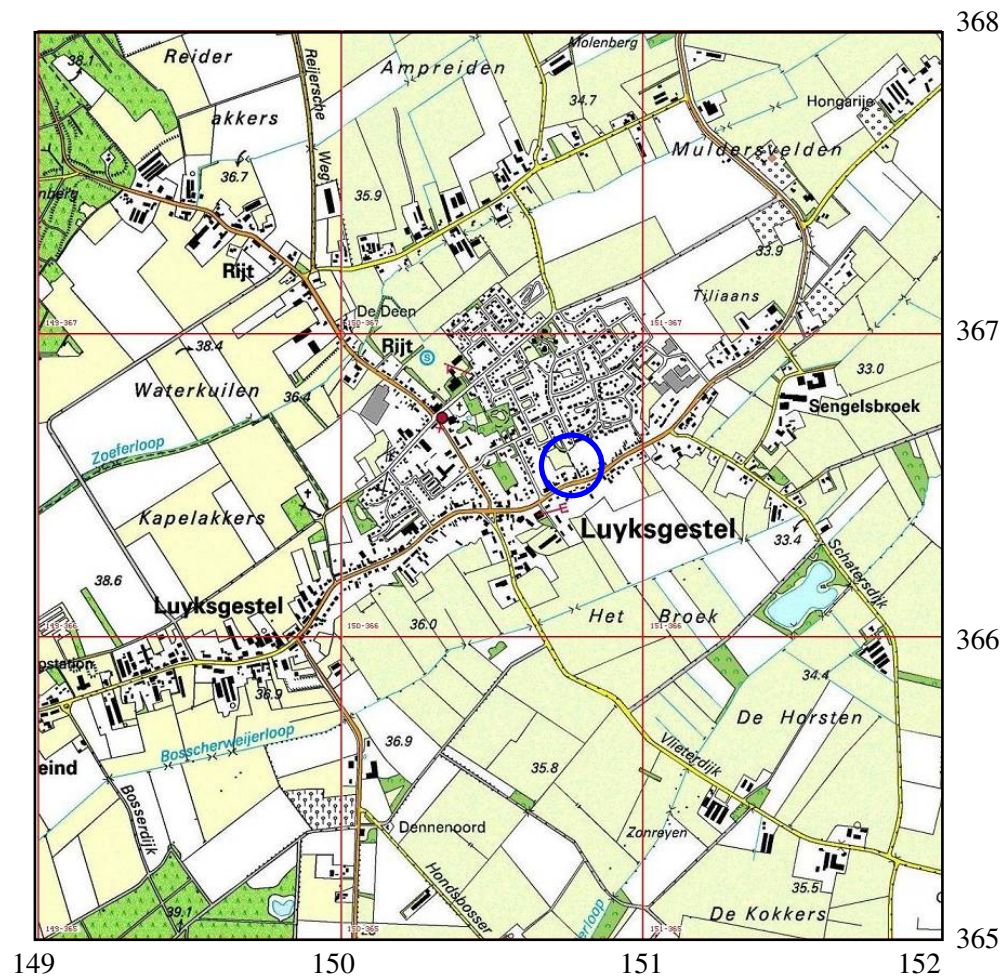
---

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Bergeijk
Plaats	Luyksgestel
Toponiem	Dorpstraat
Kaartblad	57B
Coördinaten	NW: 150.666/366.633 NO: 150.786/366.670 ZO: 150.822/366.565 ZW: 150.720/366.529
Geologie	Formatie van Sterksel
Geomorfologie	Bebouwing, terraswelvingsafzettingen
Bodem	Bebouwing, zwarte enkeerdgrond

---

## 1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het archeologisch bureau-onderzoek is het aan de hand van bekende gegevens opstellen van een specifiek archeologisch verwachtingsmodel voor de on-



Legenda

— Onderzoekslocatie

Abbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving (blauw omcirkeld), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

derzoeklocaties. Om tot dit verwachtingsmodel te komen wordt gekeken naar de huidige situatie, de historische situatie en bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren dan wel aan te vullen. Het IVO verloopt in drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennende onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen, die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterende onderzoek probeert vast te stellen of er archeologische waarden aanwezig zijn en het waarderende onderzoek bepaald de waarde van eventueel aanwezige archeologie. Het hier beschreven IVO is uitgevoerd als verkennend booronderzoek.

## 1.5 Werkwijze

### *Bureau-onderzoek*

Een beschrijving van de huidige situatie en de effecten van de geplande bodemingrepen op het bodemarchief wordt gegeven aan de hand van topografisch kaartmateriaal, gegevens van milieukundig onderzoek, gegevens en plannen van de opdrachtgever, luchtfoto's en, indien van toepassing, informatie van omwonenden. Voor een beschrijving van de historische situatie wordt gebruik gemaakt van historisch-topografisch kaartmateriaal. Voor gebieden gelegen buiten de centra van oude steden beperkt dit kaartmateriaal zich meestal tot de 19e en 20e eeuw, te beginnen bij de kadastrale kaart van 1832 ([www.watwaswaar.nl](http://www.watwaswaar.nl)). Naast dit kaartmateriaal wordt ook gebruik gemaakt van de website van KennisInfrastructuur Cultuur-Historie (KICH; [www.kich.nl](http://www.kich.nl)), waar onder andere informatie is te vinden over de ontginningsgeschiedenis en verkavelingsveranderingen. Verder is gebruik gemaakt van de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Brabant. Voor de bekende aardwetenschappelijke waarden wordt gebruik gemaakt van geologische, geomorfologische en bodemkundige kaarten. Voor de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis, de online archeologische database van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), alsmede van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen.

### *Inventariserend veldonderzoek*

Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Dit onderzoek moet inzicht geven in de bodemopbouw, en is voornamelijk gericht op de aan- of afwezigheid van verstoringen van de bodemopbouw. Met dit doel zijn zes boringen geplaatst tot minimaal 120 cm –mv. Voor het boren is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 8 cm. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB).

## 2 Bureau-onderzoek

### 2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

In het centraal-zuidelijk deel van Noord-Brabant worden nabij het oppervlak afzettingen van de Formatie van Sterksel aangetroffen. Dit zijn fluviaatiele afzettingen afgezet in een vlechtend riviersysteem, voornamelijk grove zanden en grinden, uit het Midden-Pleistoceen. Door zeespiegelbewegingen tijdens het Pleistoceen zijn rivierterrassen ontstaan, die in het Laat-Pleistoceen zijn afgedekt door een dun pakket eolische afzettingen (dekzand) van het Laagpakket van Wierden, behorend tot de Formatie van Boxtel (De Mulder et al. 2003). In het eerste deel van het Holoceen (vanaf ca. 10.000 jaar geleden) konden zich in dit pakket pleistocene afzettingen bodems ontwikkelen. Door het grove en arme moedermateriaal bestonden deze bodem op de hogere droge gronden voornamelijk uit podzolgronden. In de lagere delen van het landschap werden door hoge grondwaterstanden voornamelijk vlakvaaggronden, beek- en gooreerdgronden gevormd. Vanaf de Late Middeleeuwen nam de bevolkingsdruk in Nederland toe. Zoals overal op de zandgronden werd ook hier het potstal-systeem geïntroduceerd om voldoende opbrengst van het land te garanderen. Hierbij werden de landbouwgronden, gelegen rondom de dorpen op de overgang van de hoge naar de lage terreindelen, bemest met plaggen en schapenmest uit de potstal. Deze plaggen waren afkomstig van de hoge, droge bosgronden en heidevelden, die men ook gebruikte voor het weiden van de schapen. Door menselijke activiteit trad degradatie van de bos- en heidegronden op, waardoor uitgestrekte heidevelden en stuifzanden ontstonden, de zogenaamde woeste gronden. Deze stuifzanden behoren tot de Formatie van Boxtel (Laagpakket van Kootwijk) (Berendsen 2005). Het potstal-systeem hield stand tot de introductie van kunstmest halverwege de 19e eeuw. Door eeuwenlange bemesting met plaggen ontstonden rond de dorpen zogenaamde esdekken: dikke humusrijke pakketten, die op de bodemkaart worden aangeduid als enkeerdgronden. Na de introductie van kunstmest werden de woeste gronden ontgonnen.

Het dorp Luyksgestel ligt op de overgang van de hogere terrasafzettingen van de Formatie van Sterksel en het beekdal van de Keersop. Ten westen van het dorp komt een geïsoleerde dekzandrug voor. Ten westen hiervan ligt een fors stuifzandgebied. Het beekdal van de Keersop wordt geclassificeerd als een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden en een beekdalbodem zonder veen. Ten noorden van het dorp ligt het beekdal van de Zoferloop. Ook in dit beekdal komt geen veen voor. Deze beek mondt ten noordoosten van het dorp uit in de Keersop (afb. 2). Doordat de onderzoekslocatie binnen de bebouwde kom ligt, wordt deze niet afgedekt door de bodemkundige kaart. Op de dekzandruggen en terraswelfingsafzettingen in het gebied komen van nature veld- en laarpodzolen voor. Op de lagere terreindelen worden beek- en gooreerdgronden aangetroffen. In het stuifzandgebied komen ook duinvaaggronden voor. Rond de dorpen zijn op deze oorspronkelijke bodems enkeerdgronden ontstaan. Net ten westen van het dorp komt een smalle strook akkereerdgronden voor. Ten zuiden van het dorp komen lage en hoge enkeerdgronden voor. Het verschil tussen deze drie bodemtypes zit in de dikte van de eerdlaag en de grondwaterstand. Hoge en lage enkeerdgronden hebben een dikke eerdlaag ten opzichte van akkereerdgronden, terwijl akkereerdgronden en hoge enkeerdgronden

een lage grondwaterstand hebben ten opzichte van de lage enkeerdgronden. Dit betekent dat akkereerdgronden en hoge enkeerdgronden zich hebben gevormd op plaatsen waar van nature podzolbodems voorkomen en lage enkeerdgronden daar waar van nature beek- of gooreerdgronden voorkomen. Bij akkereerdgronden is de inspoelingshorizont echter zo dun geweest dat deze bij ontginning geheel in het esdek is verploegd. Gezien de ligging van de onderzoekslocatie komen er op de onderzoekslocatie waarschijnlijk akkereerdgronden of lage enkeerdgronden voor.

## 2.2 Bekende archeologische waarden

De zandgronden hebben volgens de IKAW (bijlage 4) een een lage tot middelhoge trefkans. De enkeerdgronden daarentegen hebben, afhankelijk van de topografische ligging, een middelhoge tot hoge archeologische trefkans. Dit komt doordat hier de kans groot is dat er onder het esdek nog een intacte podzolbodem aanwezig is. In de podzol zijn intacte sporen te verwachten van voor de opbouw van het esdek. Bij akkereerdgronden is de aanwezige dunne podzol veelal geheel verploegd met het eerddek (De Bakker & Schelling 1989). Hierdoor zijn mogelijk aanwezige intacte archeologische resten verploegd. Dieper ingegraven grondsporen zoals paalkuilen, greppels, kuilen en dergelijke kunnen echter wel bewaard zijn gebleven. De overige zandgronden in de omgeving van het plangebied hebben door de laaggelegen topografische ligging eveneens een lage trefkans.

Gezien de geologische opbouw van de locatie kunnen deze sporen afkomstig zijn uit de periode Paleolithicum – Middeleeuwen. Op de geïsoleerde dekzandrug ten westen van het dorp zijn vondsten gedaan uit de periode Neolithicum – Bronstijd. Deze vondsten bevestigen dat het gebied vanaf het Neolithicum in gebruik is geweest door de mens. In het esdek kunnen *off-site* archeologische resten uit de Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd worden aangetroffen. Nabij de onderzoekslocatie zijn twee waarnemingen (waarnemingsnummer 31922 en 32515) bekend, die beide betrekking hebben op hetzelfde terrein. De vondsten zijn gerelateerd aan de afgebroken Waterstaatskerk uit 1843. Op het terrein behorend tot deze kerk is in 1958 een opgraving uitgevoerd, waarbij graven en aardewerk uit de Vroege Middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd zijn gevonden.

## 2.3 Historische situatie

Luyksgestel wordt voor het eerst vermeld in 1367. De parochie van Luyksgestel is ontstaan vanuit de parochie van Bergeyk, die voor het eerst wordt vermeld in 1137 (Theuws 1989). Luyksgestel dankt zijn naam aan het feit dat het eertijds deel uitmaakte van het prinsbisdom Luik. Het heeft dus niet tot de Republiek der Verenigde Nederlanden behoord, maar het was onderdeel van de Spaanse Nederlanden. Na een aantal malen van eigenaar te zijn verwisseld, kwam Luyksgestel in 1840 definitief bij Nederland (De Bont 1993).

De historische ontwikkeling van het Oost-Brabantse zandlandschap gedurende de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd is bestudeerd door De Bont (1993). In de Romeinse Tijd vond bewoning plaats in de beekdalen, op de overgang van de hogere naar de lagere gronden. Na de Romeinse Tijd nam de bevolking sterk af en daarmee ook het areaal cultuurlandschap, dat ten dele weer bebost raakte. In



de Merovingische en Karolingische periode (600 - 1000 n. Chr.) nam de bevolking weer toe en werden de hooggelegen dekzandruggen in gebruik genomen. In de zelfde periode werden landerijen door Frankische edelen overgedragen aan de kerk (met name kloosters). Op deze landerijen werden, voor zo ver niet reeds aanwezig, kerken gebouwd, rondom welke nederzettingen konden ontstaan. In de 11e tot 13e vond in een aantal gevallen verplaatsing van de nederzettingen plaats van de hooggelegen dekzandruggen naar de minder hooggelegen overgang van dekzandrug naar beekdal. Kerken bleven vaak nog wel op hun oorspronkelijke locatie bestaan, waardoor het typische verschijnsel onstond van alleenstaande kerken te midden van akkercomplexen. Rondom deze kerken zijn dus nederzettingenresten uit de Vroege Middeleeuwen te verwachten. Veel van deze vrijstaande kerken zijn in de loop van de 19e eeuw verdwenen. Kenmerkend is ook dat waar deze kerken stonden vaak moderpodzolen in de ondergrond aanwezig zijn. Onder de esdekken zijn dus restanten van de vroegmiddeleeuwse nederzettingen te verwachten.

Uit de historisch-geografische analyse van De Bont (1993) blijkt dat de onderzoekslocatie aan de rand van het gebied ligt dat rond 800 n. Chr. droog genoeg was om bewoond te zijn. Verder ligt de locatie ten noorden van de Dorpsstraat, rond welke zich de laatmiddeleeuwse dorpskern concentreert. De locatie maakt deel uit van een open akkercomplex (es) dat ten dele voor 1500 is ontstaan. Verder bevindt zich ten noorden van de Dorpsstraat en ten westen van de onderzoekslocatie het middeleeuws parochiecentrum (restant kerk/kerkhof). Mogelijk is hier sprake van een verschuiving van de oorspronkelijke nederzetting naar de rand van het beekdal van de Keersop (Dorpsstraat). Op kaartmateriaal uit 1900 is te zien dat er langs de Dorpsstraat sprake is van bebouwing. Op de onderzoekslocatie zelf is géén bebouwing aanwezig (afb. 5). Op de kadastrale kaart uit 1832 is eveneens geen sprake van bebouwing op de onderzoekslocatie (afb. 6).

## **2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel**

Op de zandgronden van Nederland heeft gedurende delen van het Laat-Glaciaal en het Holoceen bewoning plaats kunnen vinden. In de omgeving van Luyksgestel zijn archeologische vondsten gedaan vanaf het Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. Uit de periode Paleolithicum – Mesolithicum zijn vuursteenvondsten gedaan, met name in het stuifzandgebied in het westen. Uit de periode Neolithicum – Romeinse Tijd zijn grafvelden bekend en rondom het dorp Luyksgestel nederzettingssporen uit de Vroege- en Late Middeleeuwen. Alle vondsten zijn gedaan op de hoger gelegen zandgronden.

De archeologische trefkans in de zandgronden wordt voornamelijk bepaald door grondwaterstanden en bodemverstoringende processen die tijdens de bodemvorming hebben plaatsgevonden. Zo hebben hoge enkeerdgronden een hoge trefkans, omdat hieronder eventuele archeologische resten in een intacte bodem bewaard zouden kunnen zijn. Beek- en gooreerdgronden hebben een middelhoge trefkans, omdat beekdalen door een hoge grondwaterstand geen prettige vestigingslocaties zijn. Dit geldt ook voor de lage enkeerdgronden. Akkereerdgronden hebben een lage trefkans, omdat het oorspronkelijke bodemprofiel door het esdek is verploegd.

Voor de onderzoekslocatie is het daarom van belang om te weten welk bodemtype er voor komt. Indien dit lage enkeerdgronden zijn, is er een middelhoge

trefkans op het voorkomen van archeologica uit de periode Paleolithicum – Nieuwe Tijd. Komen er akkereerdgronden voor, dan is de kans klein dat er intacte sporen uit die periodes aangetroffen zullen worden. Voor eerdgronden in het algemeen geldt dat er *off-site* archeologica uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd worden aangetroffen.

### 3 Inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boorpunten wordt weergegeven in afbeelding 7. Boring 1 moest enkele meters naar het westen worden verplaatst, omdat de achtertuin van Kievit 14 niet toegankelijk was. De bodemopbouw wordt weergegeven in bijlage 1. Op de locatie is een matig dik tot dik esdek aangetroffen dat is opgebouwd in een dekzandprofiel. Dit dekzand behoort tot de Formatie van Boxtel en bestaat uit het Laagpakket van Wierden. Op een diepte van circa 1 m –mv ligt deze formatie op de Formatie van Sterksel. De overgang tussen de twee formaties is te herkennen aan de textuursprong van goed gesorteerd matig fijn dekzand naar matig gesorteerd matig grof zwak grindig zand. Deze overgang is erg scherp. Op de textuursprong treedt lokaal waterstagnatie op, dat te herkennen is aan de grote hoeveelheid roestvlekken boven deze overgang. In de Formatie van Sterksel komen nauwelijks tot géén roestvlekken voor. Het esdek heeft een dikte variërend tussen 0,35 - 0,65 meter. Hieronder is in boring 5 een BC-horizont aangetroffen. Op grond hiervan kan worden gesteld dat op de onderzoekslocatie oorspronkelijk een podzolbodem aanwezig is geweest, waarvan alleen in boring 5 nog een restant aanwezig is. In de overige boringen zijn alleen AC-profielen aangetroffen en is de podzolbodem volledig verploegd met het esdek.

### 4 Conclusies

De onderzoekslocatie ligt op een dekzandrug op afzettingen behorend tot de Formatie van Sterksel. Uit het booronderzoek is gebleken dat de locatie op een matig dik tot dik eerddek ligt. Oorspronkelijk heeft hieronder een podzolbodem gelegen. Deze is grotendeels afgetopt; alleen in boring 5 is nog een restant, een BC-horizont, aangetroffen. Doordat dit podzolprofiel is afgetopt, is de kans klein dat er nog intacte archeologische sporen aanwezig zijn onder het esdek. Tijdens het veldonderzoek zijn in het esdek archeologische indicatoren aangetroffen uit de Nieuwe Tijd (zie bijlage 1). De aangetroffen archeologische indicatoren zijn niet te koppelen aan een bewoningsfase voor de aanleg van het esdek.

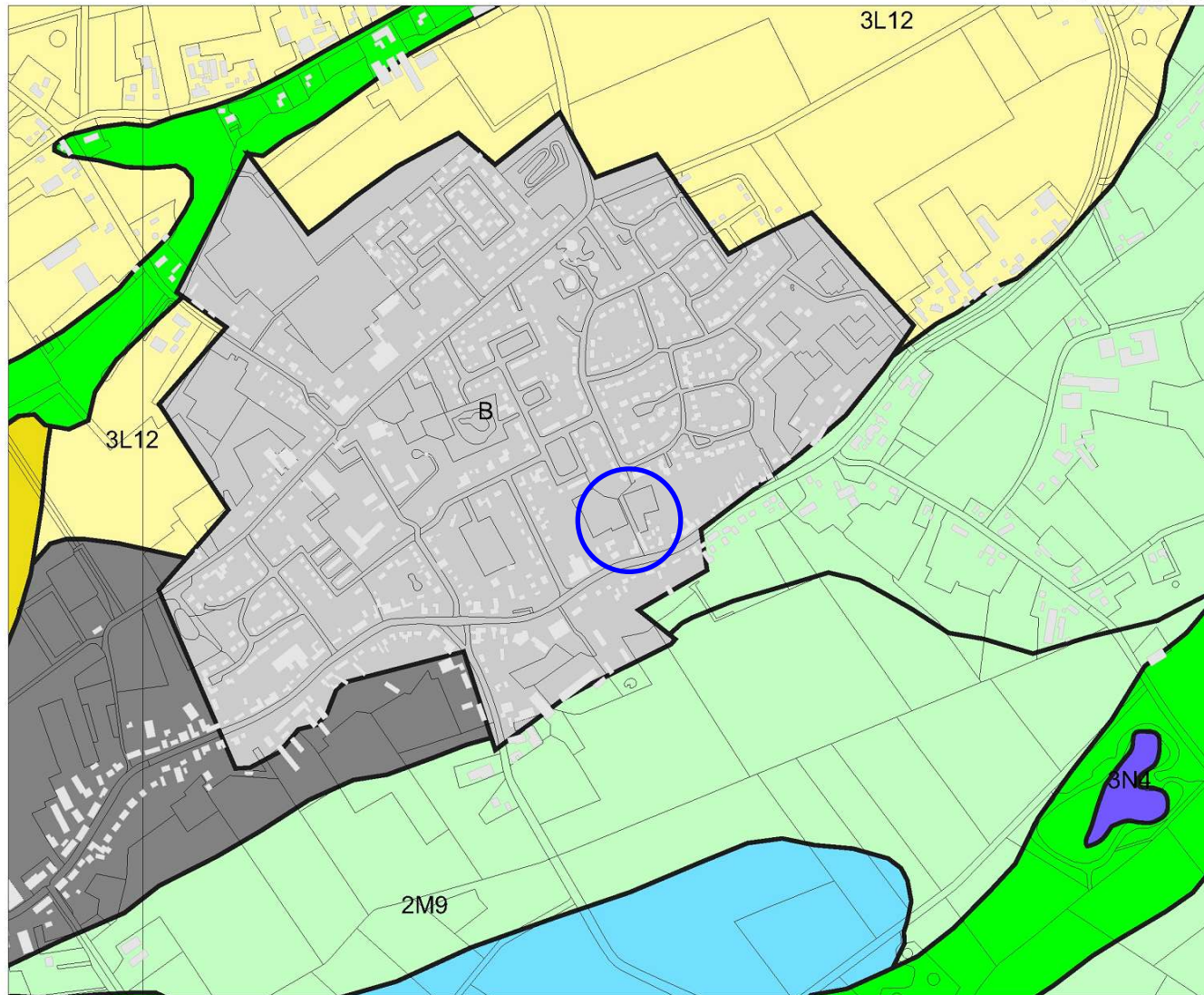
### 5 Aanbeveling

Gezien de uitkomsten van het verkennend booronderzoek is verder archeologisch onderzoek niet nodig. Dit advies wordt bevestigd door prof. dr. F. Theuws, die een 'toelichting op de archeologische waardering van het terrein Prins van Luik' heeft opgesteld. Deze toelichting is integraal als bijlage opgenomen (zie bijlage 2). Het is aan het bevoegd gezag, de gemeente Bergeijk, om te beslissen of de locatie

definitief kan worden vrijgegeven. De archeologische meldingsplicht voor de locatie blijft echter wel bestaan. Indien er tijdens de werkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit direct aan het bevoegd gezag te worden gemeld.

25-03-2008

151705 / 367386



149788 / 365820

### Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)**
  - Wanden
  - Hoge heuvels en ruggen
  - Terpen
  - Hoge duinen
  - Plateaus
  - Terrassen
  - Plateau-achtige vormen
  - Waaivormige glooiingen
  - Niet-waaivormige glooiingen
  - Lage ruggen en heuvels
  - Welvingen
  - Vlakten
  - Laagten
  - Ondiepe dalen
  - Matig diepe dalen
  - Diepe dalen
  - Water
  - Bebouwing
  - Overig (Dijken etc)

0 100 m



Archis2

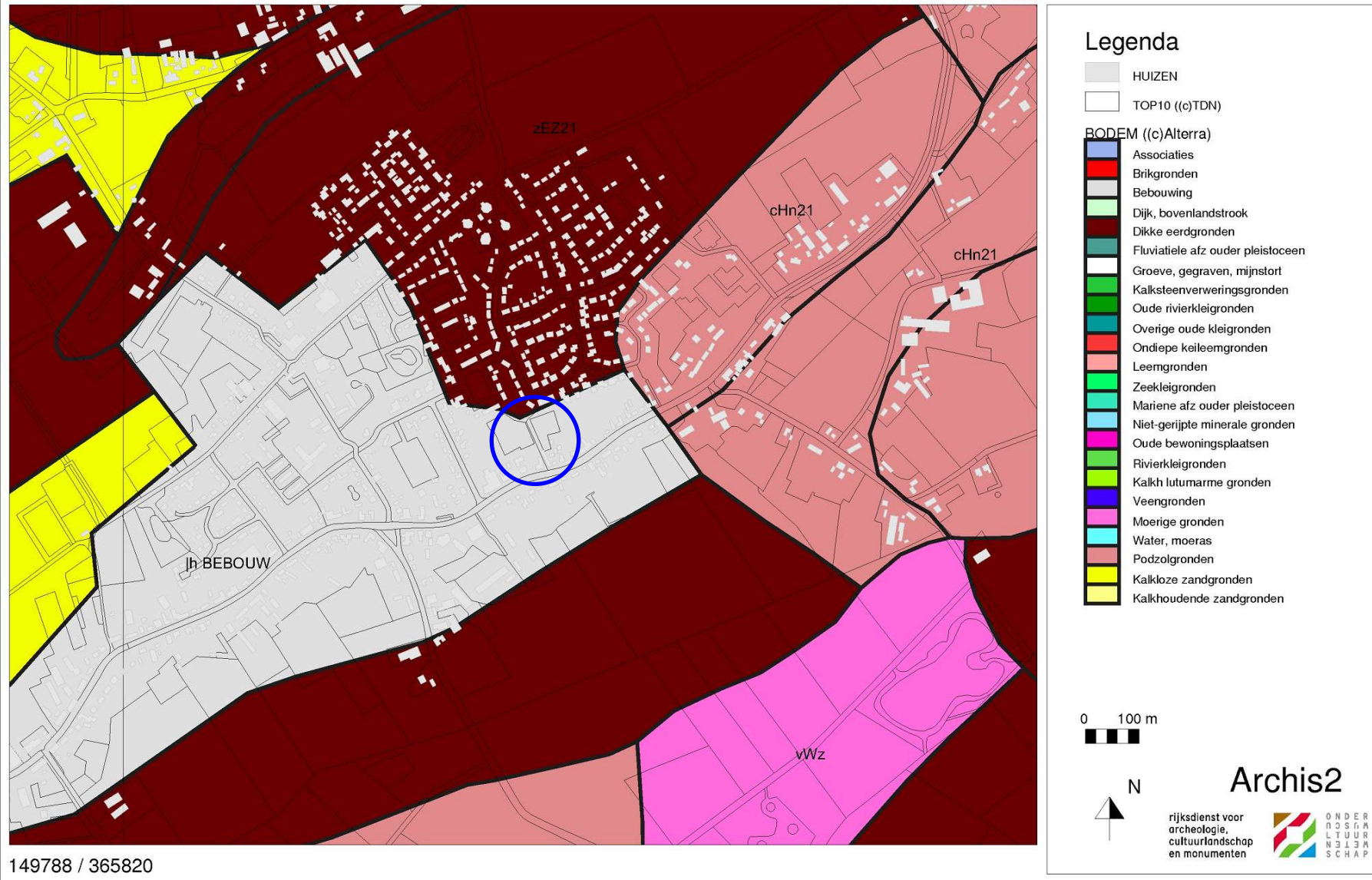
rijksdienst voor  
archeologie,  
cultuurlandschap  
en monumenten



Afbeelding 2 Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

25-03-2008

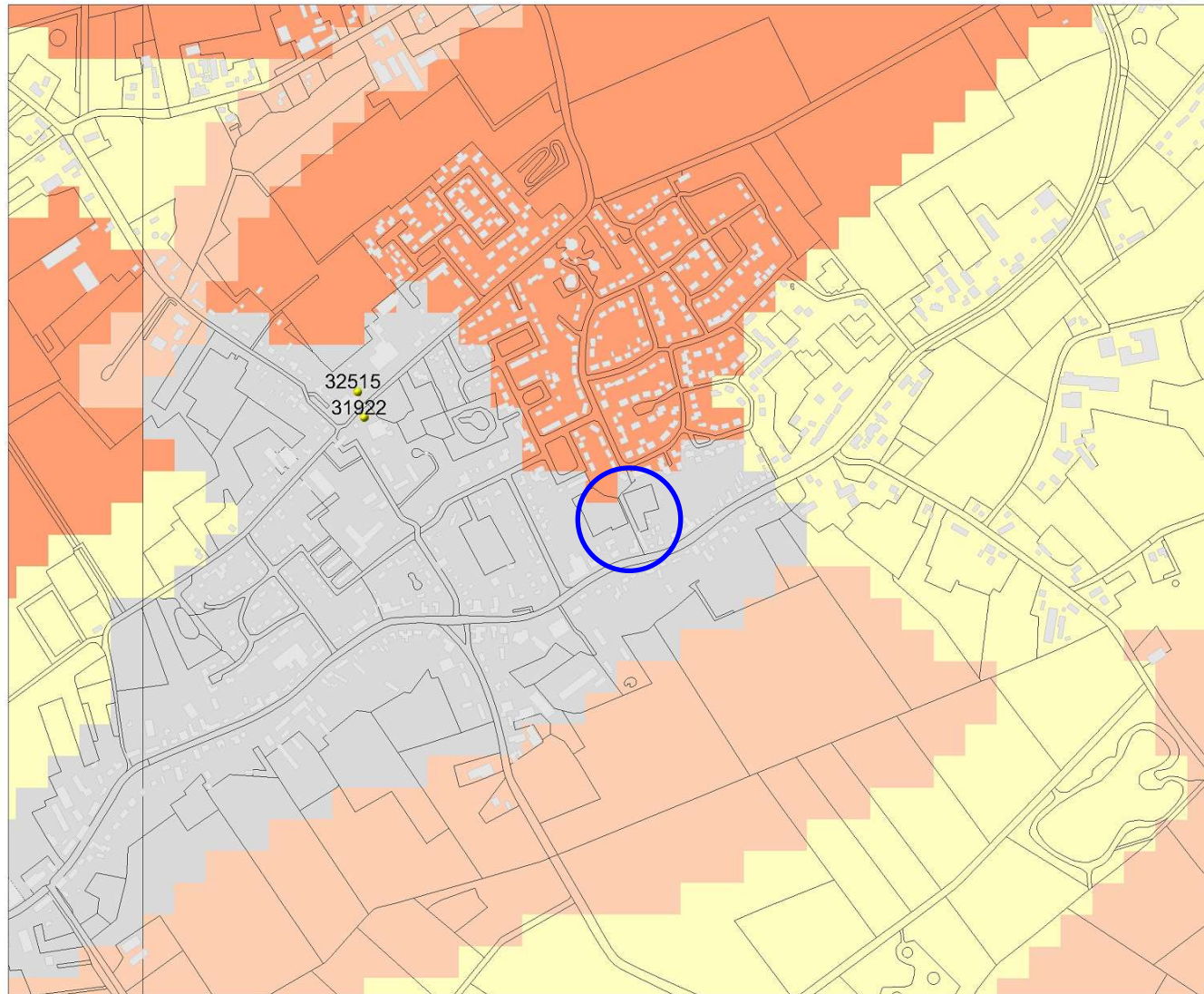
151705 / 367386



Afbeelding 3 Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II.

25-03-2008

151705 / 367386



32515  
31922

### Legenda

- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
  - archeologische betekenis
  - archeologische waarde
  - hoge archeologische waarde
  - zeer hoge archeologische waarde
  - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
  - zeer lage trefkans
  - lage trefkans
  - middelhoge trefkans
  - hoge trefkans
  - lage trefkans (water)
  - middelhoge trefkans (water)
  - hoge trefkans (water)
  - water
  - niet gekarteerd

0 100 m



Archis2

rijksdienst voor  
archeologie,  
cultuurlandschap  
en monumenten



149788 / 365820

Afbeelding 4 Archeologische waarden op de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II



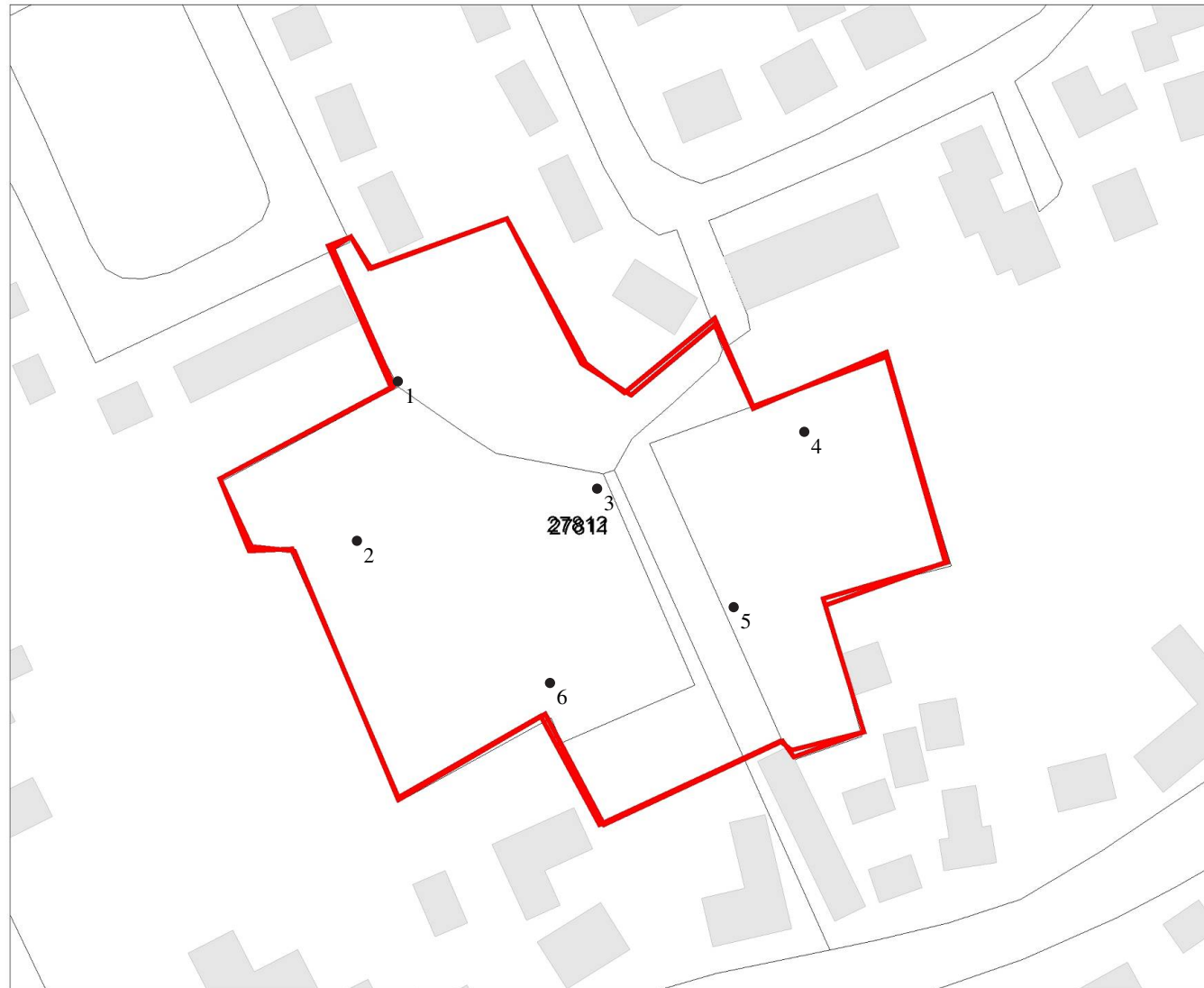
Afbeelding 5 De onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) op een topografische kaart uit 1900. Bron: [www.kich.nl](http://www.kich.nl)



Afbeelding 6 De onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) op de kadastrale kaart uit 1832. Bron: [www.watwaswaar.nl](http://www.watwaswaar.nl)

27-03-2008

150865 / 366696



### Legenda

-  ONDERZOEKSMELDINGEN
-  HUIZEN
-  TOP10 ((c)TDN)
-  Boring



Archis2

rijksdienst voor  
archeologie,  
cultuurlandschap  
en monumenten



150639 / 366510

Afbeelding 7 Locatie van de boorpunten op de onderzoekslocatie (rood omlijnd). Kaart: W.J.F Thijs.





**ir. herman sengers**  
**buero voor architectuur en stedenbouw bna**

elsenhof 6 5571 la bergeljk  
 postbus 104 5570 ac bergeljk tel: 0497 573204 fax: 0497 574300

Stedenbouwkundige Plattegrond  
 Stedenbouwkundige Inrichtingsplan o.a. Dorpstraat te Luykgestel  
 i.o.v. O.C. Prins van Luyk BV  
 o/v. Bosdraef 6  
 5571 AG Bergeljk  
 tel: 05-26226710

schad: 1500	d.d.: 16.11.2006	gew.B: 09.02.2007	gew.D: 18.04.2007	gew.F: 29.11.2007
get.: P-v-d/z/P-v	gew.A: 10.01.2006	gew.C: 01.03.2007	gew.E: 14.11.2007	gew.H: 10.12.2007

Deze tekening van architectuurbuero sengers BNA, mag alleen met onze toestemming geheel of gedeeltelijk gebruikt, gepubliceerd of om anderen te trouw gegeven worden. ©

werknr.	<b>061363</b>
bladnr.	<b>010.</b>

Afbeelding 8 Toekomstige situatie plangebied Luykgestel. Naar ir. Herman Sengers, Buero voor architectuur en stedenbouw BNA, 16/11/2006.

## Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Bont, Chr. de, 1993. '...Al het merkwaardige in bonte afwisseling...' *Een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant*. Waalre (Bijdragen tot de studie van het Brabants heem 36).
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Theuws, F.C., 1989. Middeleeuwse parochie-centra in de Kempen 1000–1350. In: A. Verhoeven & F.C. Theuws (red.), *Het Kempenproject 3: de Middeleeuwen centraal*. Waalre, pp. 97–216 (Bijdragen tot de studie van het Brabants heem 33).

## Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	geschat, detailkaart 1:500
Referentievlak	Nieuw Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	50 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)	s3	sterk siltig
Z zand		
bijmengsel (onderdeel lithologie)	g1	grind (onderdeel van lithologie) zwak grindig
s1 zwak siltig		
s2 matig siltig		

**boring 1** RD-X: 150.712. RD-Y: 366.625. Maaiveld: 35,50. Boormethode: edelmanboring.  
Boring enkele meters verplaatst naar het westen

diepte lithologie	kleur	grens	
20 Zs1	licht geel	scherp	Bodemhorizont: O. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Opmerkingen: cunetzand.
65 Zs1	bruingrijs	geleidelijk	Bodemhorizont: A, antropogeen. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
90 Zs1	grijsgeel	geleidelijk	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
100 Zs2	witgrijs	geleidelijk	Bodemhorizont: C. Vlekken: matig gevlekt, oranje. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Nieuwvormingen: roestvlekken, weinig.
135 Zs2	oranje	scherp	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekzand. Opmerkingen: waterstagnatie op sterksel.
160 Zs1	grijs	beëindigd	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig. Opmerkingen: Sterksel.

**boring 2** RD-X: 150.695. RD-Y: 366.594. Maaiveld: 35,50. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
35 Zs1	bruinzwart	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
75 Zs1	grijswit	geleidelijk	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
110 Zs2	licht grijswit	scherp	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
130 Zs1	witgrijs	beëindigd	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig. Opmerkingen: Sterksel.

**boring 3** RD-X: 150.746. RD-Y: 366.605. Maaiveld: 35,50. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
10 Zs1	licht bruin	scherp	Bodemhorizont: A, antropogeen. Vlekken: matig gevlekt, geel. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
40 Zs1	donker bruinzwart	geleidelijk	Bodemhorizont: A, ploeg. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Archeologische indicatoren: baksteen, spoor.
50 Zs1	bruingrijs	geleidelijk	Bodemhorizont: A, antropogeen. Vlekken: licht gevlekt, oranje. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Nieuwvormingen: roestvlekken, spoor.
75 Zs3	donker bruin	geleidelijk	Bodemhorizont: A, antropogeen. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.
90 Zs1	geeloranje	geleidelijk	Bodemhorizont: C. Vlekken: sterk gevlekt, oranje. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Nieuwvormingen: roestvlekken, veel.
180 Zs1g1	witgrijs	beëindigd	Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig.

**boring 4** RD-X: 150.790. RD-Y: 366.617. Maaiveld: 35,50. Boormethode: edelmanboring.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1	donker zwartgrijs	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: A, ploeg. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.</i>
40 Zs1	grijszwart	scherp	<i>Bodemhorizont: A. Vlekken: licht gevlekt, geel. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Archeologische indicatoren: aardewerk.</i>
90 Zs1	grijsgeel	scherp	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
120 Zs1g1	witgrijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig. Opmerkingen: Sterksel.</i>

**boring 5** RD-X: 150.775. RD-Y: 366.580. Maaiveld: 35,50. Boormethode: edelmanboring.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
40 Zs1	donker bruinzwart	scherp	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Archeologische indicatoren: aardewerk. Opmerkingen: recent aardewerk.</i>
55 Zs1	geelbruin	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: BC. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.</i>
90 Zs1	geelgrijs	scherp	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
120 Zs1g1	witgrijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig. Opmerkingen: Sterksel.</i>

**boring 6** RD-X: 150.736. RD-Y: 366.564. Maaiveld: 35,50. Boormethode: edelmanboring.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
60 Zs1	donker grijszwart	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: A, antropogeen. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Archeologische indicatoren: aardewerk.</i>
80 Zs1	donker bruingrijs	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: AC. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed.</i>
100 Zs1	witgrijs	scherp	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
120 Zs1g1	witgrijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig grof. Zand sortering: matig. Opmerkingen: Sterksel.</i>

Bijlage 2 Toelichting op de archeologische waardering.

## Toelichting op de archeologische waardering van het terrein 'Prins van Luik' te Luiksgestel

F. Theuws

Voor het terrein 'Prins van Luik' te Luiksgestel is door ARC (Archaeological Research and Consultancy) een waardering van de archeologische waarden opgesteld op basis van een aantal grondboringen. De conclusie was dat de archeologische waarden afwezig of zodanig gering waren dat verder archeologisch onderzoek achterwege kon blijven.

Schrijvend vanuit een archeologische onderzoeksbelangstelling voor deze regio, kan deze conclusie onderschreven worden, evenwel op basis van additionele argumenten. Van belang zijn daarbij 'contextwaarde', 'wetenschappelijk belang' en 'redelijkheid'.

Het terrein ligt op de overgang van de hoge naar de lage gronden en heeft op grond daarvan een beperkte archeologische verwachting. Wat verwacht kan worden zijn sporen van bewoning uit enkele perioden alsmede greppels die samenhangen met landinrichting en erfafgrenzing in de moderne tijd, samenhangend met de bewoning ten zuiden van het terrein.

Daartegenover staat de contextwaarde in relatie tot de omvang van het onderhavige terrein. Het terrein is relatief klein (c. 9000 m<sup>2</sup>). Dat betekent dat resten van nederzettingen vrijwel uitsluitend incompleet opgegraven kunnen worden, meer dan een indicatie dat er bewoning is valt er niet aan te ontleen.

Is dit betekenisvolle archeologische informatie?

Het antwoord op die vraag wordt bepaald door de context. Deze is die van een volledig modern bebouwde omgeving, een voormalig akkercomplex. Dit betekent dat eventuele archeologische informatie erkregen op het terrein 'Prins van Luik' altijd geïsoleerd en weinig betekenisvol zal zijn. Immers in de toekomst zal het niet mogelijk zijn de informatie verkregen op dit terrein aan te vullen met nieuwe informatie uit de (verre) omgeving. De combinatie dus van een klein terrein met een beperkte verwachting en een reeds grotendeels verstoorde context maakt dat verder archeologisch onderzoek niet relevant is. De eventueel te

verwerven kennis dat er sprake is van bijvoorbeeld bewoning in de Middeleeuwen of in de Romeinse tijd voegt niets toe aan de bestaande kennis dat bewoning in die perioden op dit soort locaties mogelijk is. Het voegt ook niets substantieels toe aan de kennis van de bewoningsgeschiedenis van Luiksgestel omdat die verder niet ontwikkeld kan worden met aanvullend archeologisch onderzoek in de omgeving. Het archeologisch wetenschappelijk belang en het belang voor de lokale geschiedenis is daarmee zeer gering tot afwezig. In die situatie is het niet 'redelijk' een extra archeologische inspanning van een bodemverstoorder te vragen.

Aanvullende opmerking 1:

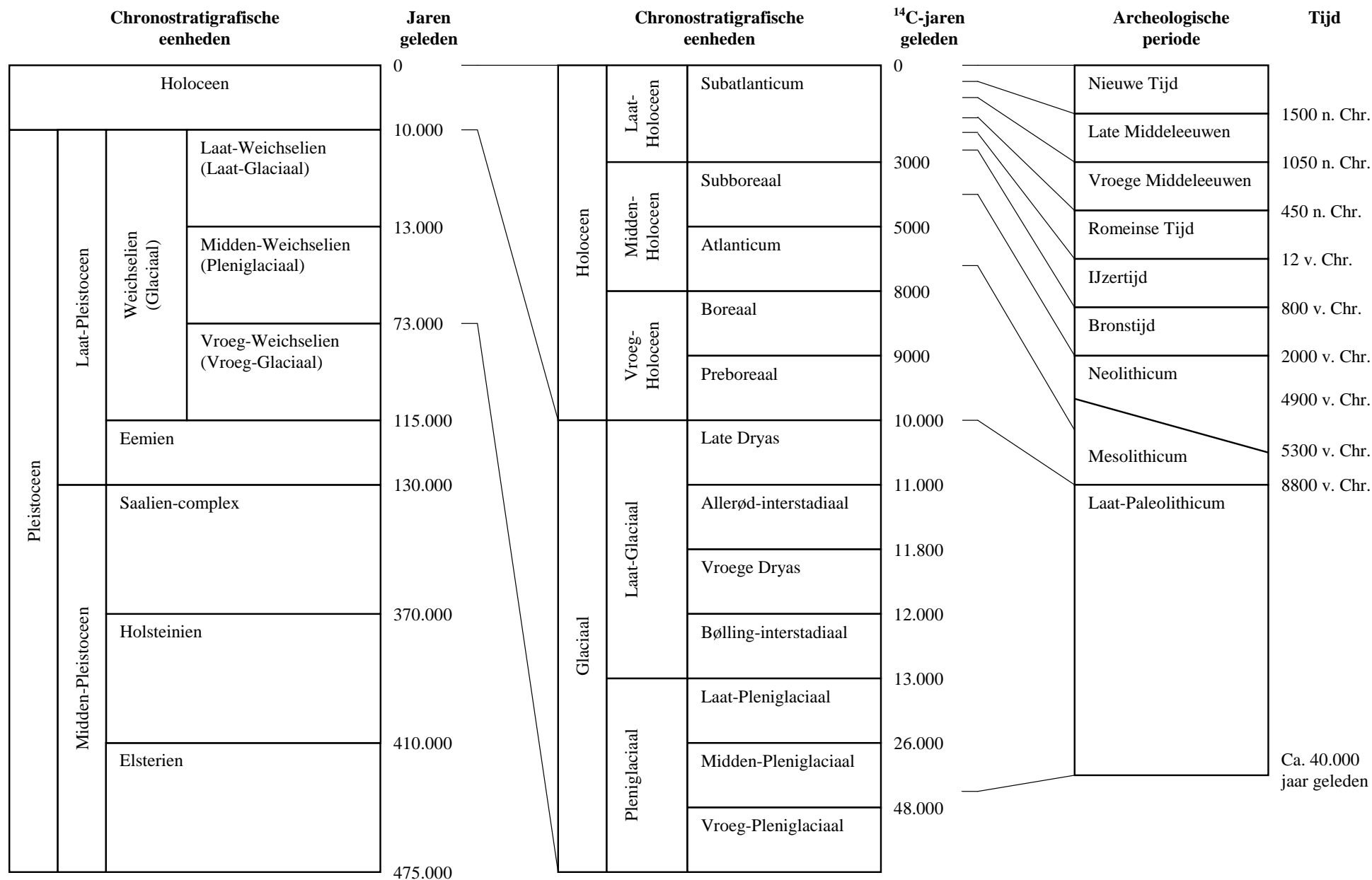
Bovenstaande wil niet zeggen dat onderzoek op kleine locaties niet meer zinvol is. Dat wordt vooral bepaald door de verwachting en de context. Een voorbeeld volstaat om aan te tonen dat kleinschalig onderzoek in andere situaties wél zin heeft. De recente opgravingen te Hulsel vormen een belangrijke toevoeging aan de bestaande kennis uit eerdere opgravingen in de onmiddellijke omgeving. Een dergelijke onderzoekscontext die een meerwaarde kan geven aan onderzoek op het terrein 'Prins van luik' ontbreekt evenwel te Luiksgestel. Een andere situatie waarin het relevant kan zijn kleine terreinen te onderzoeken is indien daar begravingen met grafvondsten aanwezig zijn. Deze verwachting ligt evenwel niet op dit terrein.

Aanvullende opmerking 2:

Niet-deskundige opdrachtgevers die de deskundigheid van een archeologisch bedrijf inroepen mogen er vooralsnog op vertrouwen, meer speciaal in situaties waarin een gemeentelijk archeologisch beleid nog ontbreekt waarin nadere richtlijnen zijn vastgesteld, dat de door hen ingekochte expertise juist is. In een situatie waarin overheidsrichtlijnen nog ruim zijn of niet vast liggen lijkt het minder juist dat een opdrachtgever een aan het advies van experts tegenovergesteld advies van de overheid krijgen. Daarmee wordt de indruk gewekt dat archeologisch beleid en deskundigheid verre van helder en doorzichtig is. Het opzetten van een gemeentelijk archeologisch beleid (o.a. in de Gemeente Bergeijk) waarin bijvoorbeeld nadrukkelijk wordt gesteld dat het uitvoeren van grondboringen géén afdoende methode is om tot een archeologische waardering van terreinen te komen en achterwege dient te blijven, zou een belangrijke prioriteit moeten zijn. Slechts het graven van proefsleuven met een dekkingsgraad van 10 % is dat bijvoorbeeld wel.

Dergelijke richtlijnen dienen in deze rijke archeologische regio (de Kempen) norm te worden. Tot die tijd kan men van een opdrachtgever niet verwachten dat hij kennis heeft of rekening houdt met een intern archeologische discussie over de waarde van verschillende waarderingsmethodieken.





Bijlage 2 Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.